

ڈاکٹر عباد حسین

ایسوسی ایٹ پروفیسر پنجابی، گورنمنٹ اسلامیہ کالج، ریلوے روڈ، لاہور

پنجابی وچ انٹرویو نگاری اک جائزہ

Review of Interview Writing in Punjabi Language

ABSTRACT

This article throws light on the importance of history of interviews. To understand the various aspects of Man's life interview has vital role. interviewer gets information of man of words' personal aspects of life. interviewer also provide the literary work and tries to understand the depth of author or poet's work in detail. Interviews provide insight into a significant aspect of a person's life. In this article, the interviews of prominent writers of Punjabi language have also been discussed in detail. To understand the depth of any writer's writings interview is providing pivotal role for the research work as well.

Keywords: *Significance of interviews. Depths of writing. personal aspects of life. pivotal role in research.*

.....

جدوں کوئی کسے دوجے بندے دے کیتے گئے سوالاں دا جواب دیندا اے تاں ایہنوں
اسیں انٹرویو کہنے آں۔ انٹرویو زبانی وی ہو سکدا اے تے لکھتی روپ وچ وی۔ کسے ویلے انٹرویو

لین والا ٹیپ راہیں انٹرویو نوں فیتا بند کر لیندا اے تے بعدوں اوہنوں لکھتی رُوپ وچ چھاپ لیندا اے۔ بعض ویلے کسے نوں سوال نامہ گھل دتا جاندا اے جیہدا جواب تحریری شکل وچ انٹرویو دین والا دے دیندا اے۔

پنجابی زبان وچ انٹرویو دا رواج اودوں ہو یا جدوں پنجابی وچ رسالے، میگزین تے اخبار چھپن لگ پئے۔ اوہ ”امروز“ دا پنجابی صفحا ہووے یاں ”اجیت“ تے ”نواں زمانا“، ورگے اخباراں دے ہفتاوار ادبی ایڈیشن، کسے نہ کسے ہفتے ایہدے اندر کسے ادیب یاں شاعر دا انٹرویو وی چھپ جاندا سی۔ ”رویل“ نے مختصر انٹرویو دا رواج پایا تے پنہجھی تہ سوالاں دے مختصر جواب لے کے اپنے پرچے اندر چھاپن دا آہر کیتا جتھوں اسیں اوس ادیب یاں شاعر دی پسند ناپسند توں واقف ہو سکدے ساں۔ مینوں یاد اے کہ محمد آصف خاں مرحوم تے شفقت تنویر مرزا ہوراں دا مختصر انٹرویو بڑے معرکے دی چیز سی جیہڑا ”رویل“ اندر چھپیا۔ اج شاید ای کوئی رسالا ہووے جیہدے وچ انٹرویو نہ چھپ رہیا ہووے۔

فیر ریڈیو تے ٹی وی نے آن کے پنجابی وچ انٹرویو دا سلسلا چالو کیتا۔ جیہڑا اج پنجابی چینلاں دے آون نال ہور پکا ہور ہیا اے۔

انٹرویو وچوں آپ بیتی دیاں جھلکیاں صاف ویکھیاں جاسکدیاں نیں۔ جویں استاد دامن اپنے بارے اک انٹرویو وچ انج دسدے نیں:

”س: استاد جی! تسیں پہلا شعر کس عمر وچ تے کس زبان وچ آکھیا؟

ج: میں دس سال دی عمر وچ پہلا شعر آکھیا۔ سوائے پنجابی دے میں اج

تک کسے ہور زبان وچ شعر نہیں آکھیا جد کہ میں ترکی، عربی، فارسی،

انگریزی، ہندی تے سنسکرت وی جاندا ہاں۔“ (1)

”س: تہاڈا جم پل کتھوں دا اے؟

ج: میں لہور چوک متی جمیا تے فیر باغبانپورہ رہیا۔ باغبانپورے توں بعد پچھلے

تہ ورھیاں توں ایس کمرے (ٹکسالی گیٹ) رہ رہیا ہاں۔ ایس کمرے وچ

شاہ مادھولال حسین چلا کیتا سی۔“ (2)

ایس انٹرویو دے دو سوالات توں ایہ اندازا لگ جاندا اے کہ استاد دامن دس ورھیاں دی عمر وچ اکاماں بولی پنجابی وچ ای شعر لکھے۔ نالے اوہناں دا جم پل لاہور چوک متی اے تے باغبانپورہ وچ وی کافی چر رہے۔

افضل حسن رندھاوانے اک انٹرویو وچ آکھیا:

”س: سبھ توں پہلاں اپنی ابتدائی زندگی بارے کجھ دسو؟

ج: میرے بزرگ ست اٹھ سو ورھے پہلاں بیکانیر توں آئے سن۔ اوہ بہت پہلاں مسلمان ہو گئے سن۔ ساڈے پنڈ داناں قیام پور اے۔ میرے والد 1918ء وچ میٹرک کرن توں بعد پولیس وچ بھرتی ہو گئے۔ میں اپنی پڑھلی تعلیم سینٹ انتھونی سکول توں حاصل کیتی۔ جدوں پنڈ گیا، او تھے سردیاں دی رات کھدر دی رضائی لے کے سونداتاں کھدر نال پیار ہو گیا۔ میں مشن سکول نارووال توں میٹرک تے مرے کالج سیالکوٹ توں بی اے کیتا۔ بی اے کرن مگروں لہور آ گیا۔ 1958ء وچ لاء کالج وچ داخلہ لیا۔ میں یونیورسٹی سٹوڈنٹس یونین دی صدارت دا امیدوار وی ساں۔

س: تہاڈی پہلی تحریر کہوی سی؟

ج: 1950ء وچ میں مشن ہائی سکول دے میگزین دا ایڈیٹر ساں۔ ایڈیٹری دی وجھا پاروں میں شاعری ول آیا۔ علاما اقبال دی اک نظم دی پیروڈی کیتی۔ ایہنوں تسیں میری پہلی تحریر آکھ سکدے او۔“ (3)

ایس انٹرویو دے مختصر جے ویروے وچوں پنجابی زبان دے مہان لکھاری، کہانیکار، ناول کار تے شاعر دی زندگی دے کجھ کچھ ساڈے ساہمنے واضح ہوندے نیں۔ تعلیم کتھوں کتھوں حاصل کیتی۔ کھدر نال پیار تے سیاست دا چرکا۔ اوہ بعدوں ایم این اے وی رہے نیں۔ انج ای ایس انٹرویو وچوں ایہ وی پتا لگدا اے کہ اوہناں علاما اقبال دی کسے نظم دی پیروڈی کر کے شاعری سکول وچ ای شروع کردتی۔ شریف کنجاہی اپنے انٹرویو وچ آکھدے نیں:

”س: تساں میٹرک کتھوں کیتا؟

ج: میں ڈسٹرکٹ بورڈ دے ٹن دے بعد کچھ عرصا جلال پور جٹاں چلا گیا
ساں۔ اٹھویں تے نوویں میں اوتھے پڑھی۔ فیر دسویں کنجاہ دے سنا تن
دھرم ہائی سکول آ گیا ساں۔ چونکہ کنجاہ دا اسلامیہ سکول صرف مڈل تک
سی۔“ (4)

”س: شادی کس سن وچ ہوئی؟

ج: میری شادی 1933ء وچ ہوئی۔

س: اپنے عزیزاں وچ ای ہوئی؟

ج: جی ہاں۔ میرے عزیز ای سن۔ میرے دادا جی دے ناکلیاں وچوں

سن۔ اوہناں دا پنڈ بٹھووال (تحصیل گجرات) سی۔ (5)

اُتلے تن سوالاں دے جواباں وچ اسیں پنجابی دے وڈے عالم، استاد، شاعر تے محقق
شریف کنجاہی ہوراں بارے مڈھلی جانکاری حاصل کر سکے آں جویں اوہناں میٹرک کتھوں کیتا۔
شادی کدوں تے کتھے ہوئی وغیرا وغیرا۔

جسونت سنگھ کنول اپنے انٹرویو اپنے بارے دسدے نیں:

”س: لکھنا کویں شروع کیتا؟

ج: مینوں الجبرا نہیں آ وندا سی۔ دسویں وچوں بھج کے ملایا چلا گیا۔ ہیر وارث
شاہ چنگی پڑھ لیدیا ساں۔ اک گوردوارے گرو گوبند سنگھ دے جنم دن تے
چار بنداں والی پینت کوتا پڑھی۔ اودوں مینوں ماتراں آد نہیں گنتیاں
آ وندیاں سن۔ بول واہوا کھڑکواں سی۔ جتھے رُکھ نہ میں جنڈ پردھان ہو گیا۔
اک ودوان دوست نے پنگل انوسار ماتراں گنتیاں دسیاں۔ اوس دوست
کول کتاباں دا واہوا بھنڈا سی۔ میں دو گوسال وچ پڑھ ماریا۔ رات نوں
جا گیا کردا ساں، دنے پڑھدا ساں۔ اجہی لگن لگی، ملایا چھٹیا تے دیس آ
گیا۔ گھر دی آرتھک حالت وگڑ چکی سی۔ قرض چک کے واہی کیتی۔ جدوں
میرے کول ویہ گورپے ہونے میں لاہوروں کتاباں خرید لیاندا۔ واہی دے

کم وچ چھوٹے بھرا نال سہائتا وی کردا تے ساہتک کتاباں وی پڑھدا۔
 ایس طرحاں آپوں لکھن دے گیان اُٹھدے رہے تے میں خیال وچاراں
 دی پہلی کتاب ”جیون کنیاں“ لکھی۔ پرکاشک نے آکھیا، تیری وارتنک
 ناول والی ہے۔ توں ناول لکھ۔ میں اُتر دتا میں تے ناول بارے کدے
 سوچیا وی نہیں۔ اُس مُڑ کھیا۔ جس نے دنیا دا پہلا ناول لکھیا سی اُس نے
 وی پہلاں سوچیا نہیں سی۔ توں دنیا دے چنگے چنگے سب ناول دھیان
 نال پڑھ تے اپنے پینڈو ماحول اُتے جس وچ توں رچیا مچیا ایس ناول لکھ۔
 توں لکھ سکدا ایس۔ تیری وارتنک ناول والی ہے تے میں اُس پرکاشک دا
 چکلیا چکایا ناول لکھن لگ پیا۔“ (6) ل

ایہ مہان ناول کار جسونت سنگھ کنول دے انٹرویو دا اک سوال اے جیہدے جواب وچ
 اوہناں دی اپنی زندگی دے کئی پہلوواں دی جھلک دکھالی دیندی اے۔ اوہ ملایا رہے۔ اوہناں
 دی تعلیم میٹرک وی نہیں سی۔ پرکاشک دے کہن اُتے اوہناں ناول لکھنے شروع کیتے۔
 کسے دی شخصیت نوں جانن وچ انٹرویو کوں اہم کردار ادا کردا اے۔ ایہدے بارے
 یوسف جمال انصاری لکھدے نیں:

”موجودہ زمانے میں مشہور شخصیتوں کا انٹرویو کرنے اور اُن سے زبانی اُن
 کے حالات و خیالات معلوم کرنے کا طریقہ نکلا ہے اور ہمارا دور صحافتی دور
 ہے۔ اس دور میں رسائل و اخبارات کے ایڈیٹر ملک کے مشہور اور ارباب
 فن کے پاس جاتے ہیں اور اُن کی خدمت میں ایک سوال نامہ پیش کرتے
 ہیں جن کا جواب خواہ مختصر ہو خواہ طویل۔ ان مشاہیر کے حالات و خیالات کو
 اپنے حصر میں لے لیتا ہے۔ یہ طریقہ بھی قابلِ قدر ہے خصوصاً اس نفسیاتی
 زمانے میں جب سوال نامہ یوں مرتب کیا جاتا ہے کہ ساری ضروری باتیں
 پوچھ لی جائیں، جواب مکمل اور شافی ہو۔“ (7)

انٹرویو راہیں تھوڑا یاں بہتا کسے شخص دی زندگی تے فن بارے اوہدے موہوں یاں

اودے اپنے ہتھ نال لکھے ہوئے جواباں دی صورت وچ جان جانے آں۔ جتھوں سانوں اودہی
حیاتی دے بعض ظاہری تے بعض لگے ہوئے گوشے جانن دا موقع ملدا اے۔ ایس کر کے انٹرویو
نوں اک ادھوری آپ بیتی دا درجا حاصل اے۔

حوالہ جات:

- 1- تنویر ظہور، ویلے نال گلاں، 1988ء، لاہور، ساجھان پبلی کیشنز، ص 24
- 2- ایضاً، ص 25
- 3- ایضاً، ص 31-32
- 4- خالد ہمایوں (مرتب) ویرتوں کنجاہ دا ایس (انٹرویو) 1999ء، لاہور، سنگت پبلشرز، ص 24
- 5- ایضاً، ص 30
- 6- جگتار، ڈاکٹر، کلاسریک (گرمکھی) ملاقات و شیش انک، ، انٹرویو کار: اجمیر سندھو، شمارا: 8,9، جولائی دسمبر 2004ء، جلندھر، ص 5
- 7- یوسف جمال انصاری، ”آپ بیتی اور اُس کی مختلف صورتیں“ نقوش، شمارا-1، جلد سالناما (آپ بیتی نمبر) 1964ء، لاہور، ادارہ فروغ ادب اردو، ص 76